

Nr 175.

Godkänd av första kammaren den 29 april 1936.

Godkänd av andra kammaren den 2 maj 1936.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts under riksstatens åttonde huvudtitel gjorda framställning angående bidrag till vetenskapsakademien.

(Statsutskottets utlåtande nr 64.)

Till Konungen.

I propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1936/1937 (punkt 50 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

I. — under förutsättning att vetenskapsakademien senast från och med den 1 juli 1937 inrättar ett forskningsinstitut för experimentell fysik ävensom bestrider kostnaderna ej mindre för uppförande av en byggnad för nämnda institut med prefektbostad än även för inredning och utrustning av institutet, samt att från enskilt håll under minst tio år, räknat från och med den 1 juli 1937, lämnas ett årligt bidrag till driftkostnaderna för institutet av 55,000 kronor —

dels medgiva, att vid vetenskapsakademien må för professorn i fysik vid universitetet i Uppsala Karl Manne Georg Siegbahn från och med den 1 juli 1937 inrättas en personlig professur i experimentell fysik;

dels bestämma, att Siegbahn skall såsom innehavare av ifrågavarande personliga professur i löne- och pensionshänseende vara likställd med ordinarie universitetsprofessor och följaktligen vara underkastad bestämmelserna i 1907 års lag angående civila tjänstinnehavares rätt till pension;

dels medgiva, att pension till Siegbahn såsom innehavare av den personliga professuren må utgå av statsmedel;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t ej mindre att, utan hinder av i sådant hänseende gällande föreskrifter, medgiva Siegbahn rätt att under läsåret 1936

—1937 med oavkortade löneförmåner erhålla tjänstledighet från sin befattning som professor vid universitetet i Uppsala, i den mån sådant påkallas av förberedelser för överflyttningen till den personliga professuren, än även att utfärda i anledning härav erforderliga föreskrifter;

II. till Bidrag till vetenskapsakademien för budgetåret 1936/1937 anvisa ett anslag av 30,600 kronor, varav 25,000 kronor skola utgå såsom bidrag till vissa förberedande arbeten för omförmälda forskningsinstitut för experimentell fysik, under förutsättning att från enskilt håll tillskjutes vad för sistnämnda ändamål under samma budgetår må erfordras utöver statsbidraget.

Under här förevarande punkt har framlagts förslag om inrättande i samband med ett forskningsinstitut av en personlig professur i experimentell fysik vid vetenskapsakademien för professorn vid universitetet i Uppsala K. M. G. Siegbahn.

Såsom skäl härför har framhållits dels önskvärdheten av att bereda en av våra mest framstående forskare på det naturvetenskapliga området tillfälle att helt ägna sig åt sin forskning, dels ock att vårt land härigenom skulle erhålla ett forskningsinstitut i fysik, inom vilket ämnesområde de svenska vetenskapsmännen gjort uppmärksammade insatser.

Riksdagen finner de skäl, som tala för att åtgärder vidtagas för att bättre arbets- och forskningsmöjligheter beredas professor Siegbahn, tungt vägande och vill på grund härav uttala sin principiella anslutning till förslaget härom.

Av statsrådsprotokollet inhämtas, att under ärendets handläggning i huvudsak två grundlinjer för frågans lösning framkommit.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle vetenskapsakademien — som enligt Nobelstiftelsens grundstadgar äger inrätta vetenskapliga Nobelinstitut — med anlitande av fysiska prisgruppens organisationsfond, för närvarande uppgående till omkring 800,000 kronor, upprätta ett Nobelinstitut i fysik, vilket skulle ställas under professor Siegbahns ledning såsom innehavare av nyssberörda personliga professur. För driften av detta forskningsinstitut, professorslönen inräknad, skulle fordras en årlig summa av 103,000 kronor. Från enskild donator har förbindelse lämnats om ett årligt bidrag av 55,000 kronor tills vidare under tio år till driftkostnaderna. Återstoden av de årliga kostnaderna, d. v. s. 13,000 kronor för professorslönen och 35,000 kronor såsom bidrag till driftkostnaderna, skulle bestridas av staten.

Detta förslag har, såsom av handlingarna i ärendet framgår, väckt beaktksamhet och gensagor bland de akademiska myndigheterna. Dessa hava gjort gällande, att det ur universitetens och även ur ekonomiska synpunkter skulle vara att föredraga, om Siegbahn kunde beredas möjligheter att även i fortsättningen utöva sin banbrytande forskargärning vid Uppsala universitet.

För att möjliggöra ett bedömande av detta alternativ har, efter av riks-

dagens statsutskott i vederbörlig ordning gjord framställning, en utredning vidtagits av de akademiska myndigheterna. Denna utredning, vartill här hänvisas (se bilagor till utskottets utlåtande nr 64), har givit vid handen, att för beredande av tillfredsställande forskningsbetingelser för Siegbahn vid universitetet i Uppsala skulle erfordras dels en engångsutgift på omkring 640,000 kronor för åstadkommande av nödiga lokaler med specialutrustning för ett till Siegbahns förfogande stående forskningsinstitut, dels ett årsanslag å cirka 73,000 kronor till avlöning av assistenter, tekniska biträden och instrumentmakare samt till materiel och verkstadskostnader, dels ock ett årsanslag å 13,000 kronor till avlöning åt innehavaren av en ny professur i fysik. Såsom kanslern för rikets universitet framhållit, överstiga dessa kostnader vida de av vetenskapsakademien begärda anslagen.

Med hänsyn till resultatet av denna utredning finner sig riksdagen av stats-ekonomiska skäl förhindrad att bifalla det av de akademiska myndigheterna framförda alternativet och saknar alltså anledning att till närmare prövning upptaga detsamma.

I detta sammanhang vill emellertid riksdagen framhålla, att riksdagen väl förstår de synpunkter, som varit vägledande för de akademiska myndigheternas ståndpunktstagande och för vilka en närmare redogörelse lämnats i statsrådsprotokollet. Departementschefen har vidare framhållit, att det föreliggande ärendet i viss mån är belysande för den bristen i vår universitetsorganisation, att föga tid blir övrig för vederbörande ämnesrepresentanter att bedriva ett självständigt vetenskapligt arbete på grund av att undervisnings- och administrativa göromål vid universiteten numera i många fall tagit en betydande omfattning. Den utredning om denna och därmed sammanhängande frågor, som av departementschefen ställts i utsikt, finner riksdagen väl motiverad.

I anslutning till sin förut angivna principiella ståndpunkt finner riksdagen sig alltså böra besluta i enlighet med det återstående alternativet för frågans lösning, d. v. s. Kungl. Maj:ts här förevarande förslag.

Mot förslagets detaljer ävensom mot att anslaget till bidrag till vetenskapsakademien för nästkommande budgetår upptages med ett belopp av 30,600 kronor har riksdagen icke funnit något att erinra.

Emellertid vill riksdagen framhålla följande. De för verksamheten donerade medlen, 55,000 kronor om året, hava begränsats till en tid av tio år, under det att Siegbahn först om femton år uppnår pensionsåldern. Av vetenskapsakademiens utlåtande synes emellertid framgå, dels att jämväl under de sista fem åren något behov av statsmedel i stället för dessa donationsmedel icke kommer att uppstå, dels ock att under den tid av femton år, under vilken Siegbahn kan beräknas komma att innehava den för honom nu avsedda personliga professuren och för vilken statsverket skulle binda sig att utbetala bidrag, under förutsättning att penningvärdet blir oförändrat några avsevärda förändringar i de nu beräknade driftkostnaderna icke kunna väntas.

I likhet med departementschefen utgår slutligen riksdagen från den bestämda förutsättningen, att några anspråk på fortsatta bidrag av statsmedel till sagda driftkostnader icke komma att efter Siegbahns avgång ställas på staten.

I anslutning till vad sålunda anförts får riksdagen anmäla, att riksdagen

I. — under förutsättning att vetenskapsakademien senast från och med den 1 juli 1937 inrättar ett forskningsinstitut för experimentell fysik ävensom bestrider kostnaderna ej mindre för uppförande av en byggnad för nämnda institut med prefektbostad än även för inredning och utrustning av institutet, samt att från enskilt håll under minst tio år, räknat från och med den 1 juli 1937, lämnas ett årligt bidrag till driftkostnaderna för institutet av 55,000 kronor —

dels medgivit, att vid vetenskapsakademien må för professorn i fysik vid universitetet i Uppsala Karl Manne Georg Siegbahn från och med den 1 juli 1937 inrättas en personlig professur i experimentell fysik;

dels bestämt, att Siegbahn skall såsom innehavare av ifrågavarande personliga professur i löne- och pensionshänseende vara likställd med ordinarie universitetsprofessor och följaktligen vara underkastad bestämmelserna i 1907 års lag angående civila tjänstinnehavares rätt till pension;

dels medgivit, att pension till Siegbahn såsom innehavare av den personliga professuren må utgå av statsmedel;

dels bemyndigat Kungl. Maj:t ej mindre att, utan hinder av i sådant hänseende gällande föreskrifter, medgiva Siegbahn rätt att under läsåret 1936—1937 med oavkortade löneförmåner erhålla tjänstledighet från sin befattning som professor vid universitetet i Uppsala, i den mån sådant påkallas av förberedelser för överflyttningen till den personliga professuren, än även att utfärda i anledning härav erforderliga föreskrifter;

II. till *Bidrag till vetenskapsakademien* för budgetåret 1936/1937 anvisat ett anslag av 30,600 kronor, varav 25,000 kronor skola utgå såsom bidrag till vissa förberedande arbeten för omförmälda forskningsinstitut för experimentell fysik, under förutsättning att från enskilt håll tillskjutes vad för sistnämnda ändamål under samma budgetår må erfordras utöver statsbidraget

Stockholm den 2 maj 1936.

Med undersätlig vördnad.